

Darovito dijete i aktivnosti u vrtiću

Fuček, Lara

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:658240>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LARA FUČEK

DAROVITO DIJETE I AKTIVNOSTI U VRTIĆU

Završni rad

Pula, 06. srpnja 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LARA FUČEK

DAROVITO DIJETE I AKTIVNOSTI U VRTIĆU
Završni rad

JMBAG: 0067505201, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Obiteljska pedagogija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Obiteljska pedagogija

Mentor: doc.dr.sc. Sandra Kadum

Pula, 06. srpnja 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljane na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DAROVITOST	2
2.1. Definicija darovitosti.....	2
2.2. Troprstenasta koncepcija darovitosti	3
2.2.1. Sposobnosti	4
2.2.2. Osobine ličnosti	6
2.2.3. Kreativnost.....	7
2.3. Darovitost nekad i danas	8
2.4. Teorije darovitosti	9
2.5. Otkrivanje darovitosti kod djeteta predškolske dobi	11
3. DAROVITO DIJETE	177
3.1. Tko je darovito dijete	177
3.2. Darovito dijete i okolina	18
3.3. Darovito dijete i obitelj	19
3.4. Odgoj darovitog djeteta	211
3.4.1. Skrb o darovitom djetetu.....	233
4. DAROVITO DIJETE I VRTIĆ.....	244
4.1. Rad s darovitim djetetom u vrtiću	244
4.1.1. Oblici rada s darovitim djetetom	244
4.2. Uloga odgojitelja u radu s darovitim djetetom	266
5. RANKO RAJOVIĆ – NTC SUSTAV UČENJA.....	288
5.1. O Autoru	288
5.2. Darovitost i darovito dijete	288
5.3. Program NTC sustav učenja	29
6. AKTIVNOSTI U VRTIĆU	333
6.1. Pokusi	333
6.2. Aktivnosti za poticanje kreativnog mišljenja	344
6.3. Aktivnosti za razvoj kreativnog mišljenja uz pokret	366
6.4. Aktivnosti kreativnog rješavanja problema	366
6.5. Aktivnosti za razvijanje verbalnih sposobnosti	377
6.6. Rad na projektu	388
6.7. Primjeri dodatnih aktivnosti za rad s darovitim djetetom u vrtiću	39
6.8. Brojalice, pjesme, razne igre	400
7. ZAKLJUČAK.....	422
8. LITERATURA	433
9. SAŽETAK.....	45
10. SUMMARY.....	45

1. UVOD

Kada se govori o darovitosti predškolsko razdoblje vrlo je važno. U tom razdoblju djeca iskazuju potencijale koji su preduvjet za ostvarivanje darovitosti, stoga je važno da se svako dijete tretira kao potencijalno darovito. Važnu ulogu u prepoznavanju, poticanju i razvoju djetetovih potencijala imaju roditelji, odgojitelji, a kasnije i učitelji. Pojam darovitosti veže se za izvanredne sposobnosti, a glavno pitanje koje si roditelji postavljaju je „Kako ću prepoznati da li je moje dijete darovito?“ i „Što raditi s darovitim djetetom?“ Roditelji i odgojitelji sebe većinom smatraju nekompetentnima za prepoznavanje darovitosti kod djece zbog nedostatka informacija i zbog toga što u odgojno – obrazovnom sustavu ne postoje neki dodatni programi za darovite, a u društvu, darovitost je nedovoljno prihvaćena. Manjak podrške darovitoj djeci loše se odražava na njih same jer ih koči da razviju svoje potencijale i sposobnosti. Zbog toga je važno da se darovitoj djeci u predškolskim ustanovama osiguraju aktivnosti koje će poticati razvoj njihove darovitosti i u kojima će im odgojitelji, roditelji i ostali stručni suradnici pružiti podršku. Kroz ovaj rad objasniti ćemo pojam darovitosti te važne sastavnice darovitost. Prikazat ćemo kako se darovitost opisivala kroz povijest, kako prepoznati darovito dijete i tko je uopće darovito dijete, koja je uloga okoline i obitelji u odnosu na darovito dijete, kako se ono odgaja, koji su oblici rada s darovitim djetetom u predškolskim ustanovama, kakav je odgojitelj potreban darovitom djetetu te koje se aktivnosti mogu u vrtiću provoditi s darovitom djecom. Također, govorit ćemo i NTC sustavu učenja za darovite, dr. Ranka Rajovića.

2. DAROVITOST

2.1. Definicija darovitosti

Kada se govori o pojmu darovitosti najčešće se prvo pomisli na izuzetno razvijene sposobnosti i potencijale. Osnova darovitosti su visokorazvijene sposobnosti. U svijetu postoji mnogo različiti definicija darovitosti, oko 140 njih. Danas, jedna od najprihvaćenijih definicija darovitosti je ona koja određuje darovitost preko postignuća. U različitim je oblicima navode brojni autori, a u nas ju je najuspješnije iskazao Koren (1988). Prema tom određenju: „*Darovitost je sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postiže izrazito iznad prosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi*“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:15).

Autorice Cvetković Lay i Sekulić Majurec (2008) navode kako darovito dijete, ono koje se počinje baviti određenim aktivnostima prije svojih vršnjaka te dijete, koje u aktivnostima kojima se bavi, postiže bolje rezultate. Kroz usporedbu s vršnjacima, odgojiteljima je najlakše procijeniti i prepoznati darovito dijete. Aktivnosti u kojima se darovitost djece iskazuje u određenim produktima (ranije, brže, bolje, više, uspješnije), odnosno u izrazito natprosječnim postignućima naziva se produktivna darovitost. Kroz produktivnu darovitost se ne uspijevaju prepoznati sva darovita djeca, nego samo ona koja su već počela izražavati svoju darovitost. Postoji i potencijalna darovitost. Kako bi se ostvarila potencijalna darovitost, pojedinac mora imati određeni potencijal koji mu omogućuje da razvije neke svoje natprosječne sposobnosti. Talent je pojam koji je usko vezan za darovitost i vrlo se često koristi kada se govori o darovitoj djeci. Različiti autori različito definiraju taj pojam i određuju ga prema pojmu darovitosti. „Jedno od objašnjenja glasi da darovitima možemo smatrati one pojedince koji imaju visoko razvijene sposobnosti, a talentima one koji postižu visoka postignuća u nekim aktivnostima“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:16, prema Gane, 1985). U današnje vrijeme, talent se više odnosi na visoka postignuća koja se postižu u nekim specifičnim područjima poput matematike, sporta, umjetnosti, glazbe i slično.

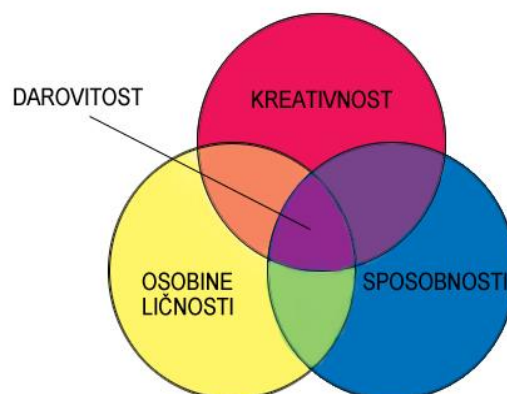
Autorica Winner (2005) koristi pojam darovitost za opisivanje djece s tri netipična obilježja, a to su: prijevremena razvijenost, inzistiranje da sviraju po svom i žar za svladavanjem. Obilježje prijevremene razvijenosti ukazuje na to, da se

darovita djeca razvijaju, kao što i sama riječ govori, prije vremena. Savladavaju neko područje ranije nego što je uobičajeno za njihovu dob, napreduju u tom području brže nego prosječna djeca te u njemu lako uče. Pod pojmom područje smatraju se organizirana područja znanja (jezici, matematika, glazba, likovna umjetnost i slično). Obilježje inzistiranja da sviraju po svom odnosi se na to da darovita djeca uče drugačije od prosječne djece prema brzini i kvaliteti učenja. Djeca traže minimalnu pomoć od odraslih prilikom savladavanja područja u kojima su aktivni, jer ih uče uglavnom samostalno. Kroz učenje djeca dolaze do uzbudljivih i motivirajućih otkrića koje ih vodi korak naprijed. Obilježje žar za savladavanjem odnosi se na to da su darovita djeca istinski motivirana za shvaćanje područja u kojemu pokazuju znakove prijevremene razvijenost. Kada uče o području koje ih zanima, proživljavaju stanja „tečnosti“. To su optimalna stanja u kojima se djeca u potpunosti udube u područje njihova interesa i izgube osjećaj za vanjski svijet. Prema tome se darovito dijete kvalitativno razlikuju od prosječnog djeteta koje je vrijedno i motivirano za rad.

2.2. Troprstenasta koncepcija darovitosti

Renzulli i Reis (1985) stvorili su troprstenastu koncepciju darovitosti u kojoj produktivnu darovitost uvjetuju tri osnovne skupine osobina: iznadprosječno razvijene sposobnosti, osobine ličnosti i kreativnost (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

Slika 1. Troprstenasta definicija darovitosti (Prema Renzulli i Reis, 1985).

(MARINCEL, D. (2013.), *Tajne darovite djece*, <http://www.istrzime.com/djecja-psihologija/tajne-darovite-djece/>, preuzeto 16.06.2017.)

2.2.1. Sposobnosti

Darovito dijete ima više izražene i razvijene neke sposobnosti te veće biološke potencijale koji mu omogućuju razvoj takvih sposobnosti, a kojima može postizati iznadprosječne rezultate. Takve sposobnosti obično svrstavamo u opće intelektualne sposobnosti i specifične sposobnosti. Opće intelektualne sposobnosti koje su visoko razvijene iskazuju se kroz kvalitetno kognitivno funkcioniranje u koje ubrajamo metakognitivne vještine, metakognitivno znanje, misaone procese, sposobnosti apstraktnog mišljenja i pamćenja. Specifične sposobnosti se iskazuju kroz različita područja djelovanja. „Koren (1988) darovitim djetetom smatra ono koje očituje iznimne potencijale u jednom ili više područja:

1. opće intelektualne sposobnosti
2. specifične školske sposobnosti
3. kreativne ili produktivne sposobnosti
4. sposobnosti vođenja i rukovođenja
5. umjetničke sposobnosti i vještine
6. psihomotorne sposobnosti“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:18).

Pojam darovitosti predstavlja puno širi pojam od natprosječnih intelektualnih sposobnosti. Obuhvaća način na kojim mislimo i pamtimo, kreativnost, socijalnu prilagodljivost, umjetničku osjetljivost, mehaničke sposobnosti i tjelesne sposobnosti.

Psiholog Gardner je na drugačiji način pristupio fenomenu ljudskih intelektualnih sposobnosti. Ljudske sposobnosti podijelio je u sedam vrsta i nazvao ih „sedam inteligencija“ (Gardner, 1983). „To su:

1. verbalno-lingvistička inteligencija
2. logičko-matematička inteligencija
3. vizualno-spacijalna inteligencija
4. glazbeno-ritmička inteligencija
5. tjelesno-kinestetička inteligencija
6. intrapersonalna inteligencija
7. interpersonalna inteligencija“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:19).

Prema Gardneru svaka osoba ima jedinstvenu mješavinu ovih inteligencija, ali se one javljaju različitim intenzitetom. Pojedinac će biti darovit u onom području u kojemu se neka od tih inteligencija javlja u velikom intenzitetu. On je dao opise, za svaku inteligenciju, koji mogu olakšati odgojiteljima da određenu vrstu inteligencije povežu s konkretnim djetetom u skupini.

Verbalno-lingvističku inteligenciju obilježavaju bogat rječnik te brza i laka manipulacija verbalnim simbolima i riječima. Djeca imaju bogatiji rječnik od svojih vršnjaka, služe se riječima u usmenom i pismenom izražavanju, sposobna su ispričati/prepričati priču ili neki događaj vrlo detaljno i cjelovito. Ova vrsta inteligencije javlja se kod pjesnika, novinara, govornika, voditelja, političara i slično.

Logičko-matematička inteligencija sadrži vještine apstraktnog mišljenja i rješavanja problema. Ova inteligencija omogućuje djeci sposobnosti bržeg i lakšeg manipuliranja apstraktnim pojmovima, zamislama, brojevima i količinama. Najviše je zastupljena kod matematičara, astronoma, fizičara, istraživača i drugih.

Vizualna-spacijalna inteligencija razvija sposobnost snalaženja u prostoru i stvaranje prostornih predodžbi i transformacija. Djeci omogućuje da s lakoćom slažu slagalice, kreiraju i grade objekte od kocaka i drugog gradbenog materijala. Djeca se mogu dobro snalaziti u prostoru i rješavati probleme vezane za prostor. Iskazuju je arhitekti, slikari, navigatori, kirurzi, inženjeri i slično.

Glazbeno-ritmička inteligencija omogućuje osobama razvijanje smisla za ritam i glazbu. Djeca mogu sama izmisliti melodiju, otpjevati neku priču, prepoznati temu u glazbi, prepoznati dio pjesme, zapažati različite zvukove u okolini. Bolje pjevaju od ostale djece te se mogu bolje i kvalitetnije ritmički izražavati na instrumentima i udaraljka. Ova vrsta inteligencije zastupljena je kod pjevača, dirigenata, glazbenika, kompozitora i slično.

Tjelesno-kinestetička inteligencija razvija sposobnosti izvođenja i usklađivanja pokreta tijela. Djeca koja imaju razvijenu ovu inteligenciju izražajno pokretom reagiraju na različite glazbene i verbalne poticaje, okretna su i spretna u pokretima, spretno manipuliraju raznim predmetima. Ova vrsta inteligencije javlja se kod sportaša, akrobata, žonglera, plesača i slično.

Intrapersonalna inteligencija omogućuje osobama da bolje shvate sebe i svoje potrebe. Djeca koja imaju razvijenu ovu vrstu inteligencije više poznaju sebe, bolje razumiju svoje potrebe, sposobnosti, osobine ličnosti i čuvstva. Uporna su u onome čime se bave, ljute se kada ih se prekine u poslu u koji su se udubili. Karakteristična je za psihologe, filozofe i slično.

Intrapersonalna inteligencija omogućuje osobama da bolje razumiju druge i potrebe drugih ljudi. Djeca koja imaju više izraženu ovu vrstu inteligencije često su vođe u svojoj skupini. Pokazuju empatiju za druge, lakše se uživljavaju u osjećaje drugih. Pomažu drugima riješiti sukobe, društvena su, često bolje od drugih prepoznaju emocije na osnovi izraza lica. Karakteristična je za savjetnike, terapeute, voditelje, učitelje i slično (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

2.2.2. Osobine ličnosti

Autorice Cvetković Lay i Sekulić Majurec (2008) navode da za iskazivanje darovitosti nisu dovoljne samo visokorazvijene sposobnosti. Istraživači su uočili kako neki daroviti pojedinci imaju i neke specifične osobine ličnosti. Osobine ličnosti je kod nas najbolje tematizirala Čudina – Obradović (1990). Motivacija za rad je osobina ličnosti koja pridonosi iskazivanju darovitosti. Ona se iskazuje kroz specifične interese za neko područje, veliku usmjerenost cilju prilikom obavljanja zadataka koji su predmetom specifičnih interesa darovitih, velikom radnom energijom prilikom aktivnosti koje zadovoljavaju specifične interese darovitih. Kroz te osobine darovito dijete postaje obaviješteno o području koje je predmetom njegovih specifičnih interesa i stječe zavidno znanje o tom području. Opće osobine ličnosti koje su karakteristične za darovitu djecu su: „pozitivna slika o sebi, samopoštovanje, postavljanje visokih ciljeva, odsutnost straha od kritike, osjećaj vlastite vrijednosti i postavljanje visokih standarda vlastitog rada“ (Čudina-Obradović, 1990:34), te veća nezavisnost u radu koja se iskazuje kroz „autonomiju, samodostatnost, dominantnost i individualizam, samousmjerenost, nekonformizam, inicijativnost, spremnost na rizik“ (Čudina – Obradović, 1990:34).

2.2.3. Kreativnost

Kreativnost se počela promatrati kao jedna od bitnih sastavnica darovitosti, zato što, kao darovite pojedince, pamtimo one koje su imali originalne ideje i one koji su svojim kreativnim idejama zadužili svijet. Uvođenjem kreativnosti kao bitne sastavnice darovitosti promijenila se i definicija darovitosti. Za postignuće koje se smatra pokazateljem darovitosti nije dovoljno da bude iznad prosjeka, nego mora davati i kreativan doprinos području u kojemu se javilo. Zbog toga nova promijenjena definicija darovitosti glasi: „Darovitost je sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postiže izrazito iznad prosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi, te da taj uradak predstavlja značajan kreativni doprinos području u kojemu se javio“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:27). Kreativnost kod djece možemo prepoznati u njihovim originalnim i neuobičajenim pitanjima i odgovorima, mudrim izrekama, neiscrpnj maštovitosti, smislu za improvizaciju, originalnim načinima rješavanja problema, hrabrosti da iskažu drugačije ideje i načini razmišljanja (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

2.3. Darovitost nekad i danas

Platon je bio jedan od prvih zagovornika darovite djece. 380 godina pr. Kr. osnovao je prvo sveučilište koje se zvalo Platonova akademija. Polaznici škole bili su djevojčice i dječaci. Za razliku od ostalih škola u to doba, u akademiji se nije plaćala školarina. Znanje je bilo bazirano na inteligenciji i tjelesnoj izdržljivosti djeteta, a ne prema tadašnjem standardu ili društvenom položaju obitelji. Platon je imao suprotno uvjerenje od uvjerenja da je darovitost nasljedna i odobravao je testiranje sve djece u ranom djetinjstvu (Yahnke Walker, 2007).

S početkom dinastije Tang 618. godine, Kina je tražila darovitu djecu kako bi ih mogla poslati na kraljevski dvor koji je njegovao darovitost. Smatrali su kako se mogućnosti i najdarovitije djece ne mogu razviti bez posebnih savjeta i treninga, edukacija za darovitu djecu treba biti dostupna svim socijalnim klasama društva i djeca trebaju biti educirana ovisno o njihovim mogućnostima (Yahnke Walker, 2007).

Jedan od prvih pokušaja obrazovanja darovite građanske djece u Europi bio je 800. godine kada je car Karlo Veliki zahtijevao da država financira obrazovanje darovitih. Tada je malo ljudi u Europi imalo priliku za bilo kakvo školovanje, a tamo gdje su obrazovanje i učenje bili dostupni, vladao je religiozni fanatizam (Yahnke Walker, 2007).

Thomas Jefferson je zahtijevao da se mlade osobe koje imaju potencijal, obrazuju na trošak države (Yahnke Walker, 2007).

Engleski znanstvenik sir Francis Galton jedan je od prvih istraživača koji je proučavao darovitost i njezino testiranje, a saznanja je objavio u knjizi *Nasljeđeni genij* (1869.). Smatrao je da je za razvoj darovitosti nasljeđe jednako važno kao i okolina (Yahnke Walker, 2007).

Američka i europska javnost, tek su početkom 20. stoljeća iskazale interes za prilagođavanje obrazovnog sustava učenicima koji imaju veće ili prosječne intelektualne sposobnosti. Francuski psiholog Alfred Binet tada je razvio test za mjerenje „mentalne starosti“. Test je omogućio identifikaciju djece kojoj treba posebna nastava. Binet je smatrao da se inteligencija može naučiti, proširiti i poboljšati. Američki psiholog Lewis Terman, Binetov test prenio je na Sveučilište Stanford u Kaliforniji i preveo ga na engleski. Termanova verzija danas je poznata

kao Stanford-Binet skala inteligencije, što je ironično jer je temeljena na pretpostavci da je inteligencija urođena i da se ne može naučiti, proširiti ili poboljšati. Terman prvi koristi pojam darovit i njegovo istraživanje najpotpunija je studija, o ljudima koji imaju viši IQ, ikad provedena (Yahnke Walker, 2007).

2.4. Teorije darovitosti

Lewis Terman, američki psiholog, prvi je počeo sustavno istraživati darovitost. Pokrenuo je 1921. godine istraživanje koje je uključivalo 1500 djece koja su rođena između 1903. i 1917. godine. Djeca su bila praćena kroz cijeli život. Procijenio je kako se u populaciji nalazi 1% darovitih pojedinaca, stavljajući naglasak na inteligenciju (IQ). Za svoju procjenu koristio je Stanford-Binet skalu inteligencije. Zadatak djece bio je da definiraju značenje pojedinih riječi, objasne razliku između dvije riječi, objasne sličnosti i razlike između dva predmeta, prepričaju odslušani odlomak teksta, ponove sedam brojeva unatrag, riješe zadatke iz matematike s poznatim točnim i netočnim odgovorima, dopune vizualne uzorke. Stanford-Binet skalom inteligencije procijenjene su verbalne, logičke, matematičke i prostorne sposobnosti kod djece. Prosječni stupanj inteligencije koji pokazuje Stanford-Binet test je između 90 i 109 bodova, a djeca koju je Terman ispitao bili su između 135 i 196 bodova, s prosjekom oko 150 bodova (Huzjak, 2006).

Godine 1978. J. S. Renzulli razlikovao je produktivno – kreativnu darovitost i školsku darovitost. Produktivno – kreativna darovitost predstavljala je sposobnost primjene u zadacima koje život nameće i poistovjećivala se darovitost s kreativnošću, a školsku darovitost karakterizirali su visoku stupanj IQ-a, reproduciranje znanja i uspješno rješavanje zadataka. Renzulli je procijenio ukupno 30% takvih nadarenih pojedinaca (Huzjak, 2006).

A. J. Tannenbaum 1983. godine je prema analizama postavio „teoriju zvijezde“ prema kojoj darovitost karakterizira pet osobina koje su vezane za pojedinca, a to su: opća sposobnost (inteligencija), posebne sposobnosti, potporne osobine, potpora okoline i slučajevi (šanse). Osobine su promjenjive u vremenu. Kreativnost nije bila uvjet darovitosti. Svojom teorijom, Tannenbaum je procijenio 10% darovitih pojedinaca ukupne populacije (Huzjak, 2006).

J. P. Guilford se bavio kreativnošću kao mogućim elementom darovitosti, te je kreativnost smatrao i jednom od misaonih sposobnosti. Godine, 1950. uveo je pojam divergentnog mišljenja¹. Taj pojam bio je suprotan konvergentnom mišljenju², odnosno logičkom mišljenju³. Smatrao je da pojedinac za kreativnost mora imati bogat fond znanja iz kojeg pronalazi strategije za rješavanje problema (Huzjak, 2006).

Donald J. Treffinger i E. P. Torrance proučavali su kreativnost kao dio strukture produktivnog mišljenja koje vodi ka kreativnom produktu (Huzjak, 2006).

---

¹ Često se koristi kao sinonim za kreativnost. Mišljenje koje omogućuje pojedincu da razmišlja u „više pravaca“, tj. da osoba donosi različite strategije za rješavanje problema. (<https://creativity.hr/archives/413> , preuzeto 24.06.2017.)

² Mišljenje koje nam omogućuje da razmišljamo samo u „jednom pravcu“. Pojedinac iznosi samo jedno rješenje problema. (<https://creativity.hr/archives/413> , preuzeto 24.06.2017.)

³ Mišljenje koje omogućuje pojedincu da shvati odnose i veze među stvarima i pojmovima koje opaža te predviđa odnose bez ranije stečenog iskustva o njima. (http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KmWR7TSCswsJ:os-visoka-st.skole.hr/upload/os-visoka-st/multistatic/8/Zrelost_djeteta.doc+&cd=1&hl=hr&ct=clnk&gl=hr , preuzeto 24.06.2017.)

2.5. Otkrivanje darovitosti kod djeteta predškolske dobi

Nikada nije prerano za otkrivanje darovitosti. Rano otkivanje bolje je za dijete, kako bi mu se povećale šanse da razvije svoje potencijale. Roditelji već u obiteljskom domu prepoznaju da je njihovo dijete „drugačije“. „Važnost roditelja prvenstveno je u opažanju djetetove izuzetnosti. Kako roditeljska percepcija ponajprije ovisi o njihovim vlastitim osobinama, roditelji će najbolje prepoznati signale sposobnosti s kojima imaju iskustva, koje cijene ili sami posjeduju. Stoga će djeca, s minimalnim znakovima sposobnosti koju ima jedan od roditelja, imati više šanse da razviju talent nego djeca koja pokazuju izrazite znakove darovitosti, a okolina ih ne prepoznaje“ (Siročić – Pleić, 2008:17). Uz roditelje veliku ulogu u prepoznavanju darovite djece imaju odgojitelji i kasnije učitelji. Oni nastupaju kada roditelji iz određenih razloga ne otkriju darovito dijete te na temelju svog znanja, kroz aktivnosti i postignuća prepoznaju darovito dijete. Dijete od najranijih dana počinje iskazivati neke oblike ponašanja koji ga razlikuju od prosječne djece. Ubrzani razvoj motoričkih vještina jedan je od prvih pokazatelja da dijete ima određene potencijale. Ono može hodati, hraniti se, govoriti i razumjeti prije svojih vršnjaka. Ima bogatiji rječnik, izgovara duže i složene rečenice, pokazuje veći interes za knjige i slikovnice, ima visoku koncentraciju i pažnju, brže uči od ostale djece. Također, kada ga se uspoređuje s vršnjacima uočava se kako darovito dijete na originalniji način koristi igračke ili predmete kojima manipulira, pronalazi nove oblike igre, shvaća uzročno – posljedične odnose, analizira pitanja i odgovore, često je u društvu starije djece i odraslih jer vršnjaci ne mogu pratiti njegove specifične interese (Cvetković Lay, a) 2002).

Autorica Cvetković Lay (a) 2002) navodi razdoblje od osmog do tridesetšestog mjeseca kao razdoblje u kojemu dolazi do naglih i velikih promjena u razvoju djeteta. Već tada se kod djece razvijaju sposobnosti, talenti, osobine ličnosti, vještine. Te promjene se primjećuju kod sve djece, ali ih darovita djeca iskazuju ranije i u većem opsegu. Karakteristično za ovo razdoblje je radoznalost djece, koje je ujedno i ključ razvoja ovog razdoblja te razvoj svijesti o sebi samom. Darovito dijete može se prepoznati ako ranije od većine svojih vršnjaka pokazuje neke od ovih znakova:

- „može strpljivo slušati dugu priču i još vas moli da mu je pročitate ponovo;
- prohoda i progovori ili iskazuje rano zanimanje za slova;

- zanima se i pokazuje razumijevanje za pojam broja i vremena;
- s lakoćom sastavlja slagalice (*puzzle*) namijenjene starijoj djeci;
- pokazuje snažan osjećaj za glazbu;
- sjeća se složenih događaja i opisuje ih nakon duljeg vremena s jasnim detaljima;
- ima izrađen smisao za humor ili raspoznaje nesklad kao smiješan;
- jasno prepričava priče ili pripovijeda događaje te samo stvara uvjerljiv završetak priče ako stanete prije kraja;
- brzo uči pjesmice i recitacije te ih točno ponavlja pošto ih je nekoliko puta čulo;
- nestrpljivo je kada sebi postavi zadatak koji njegovo tijelo još nije sposobno izvesti;
- ima vlastitu predodžbu gdje što pripada (predmeti, stvari, dijelovi nečega) i teško se pokorava nametnutom drugačijem poretku; netolerantno je i kada nešto doživljava kao nepravdu;
- stalno organiziran, slaže, uređuje, klasificira, grupira stvari i onda im daje nazive;
- Razumije uzrok i posljedicu, izvodi zaključke, odgovara na uputu i izvršava višesložne zadatke prije druge djece iste dobi“ (Cvetković Lay, a) 2002:29-30, prema Smutny, 1991:17).

Razdoblje od treće do sedme godine života smatra se razdobljem u kojem se talenti još više razviju i postanu više uočljivi. Darovita djeca u toj dobi najčešće se prepoznaju ako iskazuju neka navedenih ponašanja ranije ili više izraženo od svojih vršnjaka.

- „Voli se „igrati“ riječima;
- ispravno koristi gramatičke strukture ranije nego vršnjaci;
- ima bogat rječnik sa slikovitim metaforama i analogijama;
- prestaje ispitivati značenje novih riječi, uči ih i logično koristi u govoru;
- ima dug raspon pažnje za priče i razgovore, može točno prepričati priče s nizom detalja;
- uči čitati bez da ga se podučava i prije no što krene u školu;
- daje neobične i pametne odgovore na pitanja;
- ima istančan smisao za humor;

- vrlo je neovisan;
- izmišlja priče, pjesme ili rime;
- uvijek je spreman maštati;
- može imati zamišljene suigrače u igri;
- shvaća složene pojmove i teme kao što su smrt, vrijeme, Bog, etička pitanja i pitanja pravde i krivde;
- izvodi uzročno-posljedične veze dijelova, intuitivno pretpostavlja kako stvari funkcioniraju;
- postavlja pokusna pitanja i iskreno želi čuti i dobiti odgovor;
- voli klasificirati stvari i vješto je u tome;
- prikuplja neobične stvari i uči sve što može saznati o njima;
- iskazuje sposobnosti vođenja;
- osjetljivo je za tuđe osjećaje;
- razumije „govor tijela“ (pokreta);
- stvara različite i zanimljive igrovne situacije;
- prilagođava se potrebama ili razini vještina suigrača;
- prilagođava svoj način izražavanja mlađoj djeci;
- suživljava se s ograničenim sposobnostima hendikepiranih;
- koristi verbalne vještine u razrješavanju sukoba i utjecanju na drugu djecu;
- shvaća brojanje s odnosom jedan prema jedan;
- lakše račune radi napamet;
- uživa redati, grupirati, svrstavati i uređivati u nizu ili stupnjevito;
- uči vrijednost novca, shvaća kako baratati sitnišem;
- intenzivno ga zanima pojam vremena, satovi i kalendari;
- s lakoćom sastavlja slagalice (*puzzle*);
- može otpjevati melodiju ili ponoviti odsviranu notnu ljestvicu;
- može slušati dvije kratke melodije i kazati jesu li iste ili različite;
- lako i brzo, s minimalnim ponavljanjem, uči note i riječi jednostavnih pjesmica;
- stvari koje je vidjelo pamti točno i s obiljem detalja;
- iskazuje neobičnu vještinu u umjetničkim aktivnostima;
- koristi materijale na originalan način, iskazuje osebnju tehniku i stil;
- može po sjećanju nacrtati ispravan tlocrt sobe;
- pamti znakove i zna se samo vratiti na neka poznata mjesta;
- ako se nalazi u podrumu može zamisliti koja mu je soba nad glavom;

- odmah zamjećuje male promjene u uređenju sobe, novu frizuru, okvire naočala, novu odjeću i drugo;
- povezuje sjećanja sa sadašnjim događajima;
- pamti i sposobno je ponoviti složenije upute koje uključuju nekoliko postupaka;
- primjenjuje iskustvo s jednog područja na nekim drugim područjima života;
- koristi primjere iz priča ili proživljenog iskustva i primjenjuje ih u vlastitom životu;
- koristi stvari poput telefona i budilice;
- razvija osjećaj za red i zapaža svaku promjenu uobičajene rutine;
- prepuno je energije, potrebno mu je manje sna nego vršnjacima;
- izabire starije suigrače i uživa u razgovorima s odraslima;
- vrijeda ga nepravda;
- ne želi da se njegove stvari miču ili preuređuju
- ne tolerira nered ili kontradiktorne zaključke;
- uviđa više odgovora na pitanje, uočava dvosmislenost;
- nadograđuje svoje iskustvo da bi dobio širi pogled na stvari;
- ima intenzivnu moć koncentracije i ustrajnosti u zadatku;
- pokazuje sklonost perfekcionizmu;
- brzo uči nove stvari; lako ovladava novom vještinom ili temama“ (Cvetković Lay, a) 2002:31-33, prema Smutny, 1991:35-37).

Predškolsko doba je razdoblje u kojemu dolazi do velikih razlika između područja razvoja. Darovita djeca u jednom području mogu briljirati, dok istovremeno u drugom zaostaju od većine svojih vršnjaka.

Britanski stručnjak D. George naglašava kako je potrebno razlikovati bistru djecu od darovite djece. Kako bi se olakšalo odgojiteljima i učiteljima u prepoznavanju darovite djece u odnosu na bistru djecu sastavljen je popis osobina koje karakteriziraju bistro i darovito dijete. Za razliku od darovitog djeteta, bistro dijete odgojitelji i drugi stručni suradnici uočavaju bez većih problema.

Tablica 1. Razlike između bistrog i darovitog djeteta

BISTRO DIJETE	DAROVITO DIJETE
Zna odgovore.	Postavlja pitanja.
Zainteresirano je.	Iznimno je radoznalo.
Ima dobre ideje.	Ima neobične ideje.
Trudi se pa dobro prolazi na testovima.	Zaigran je, a ipak dobro prolazi na testovima.
Odgovara na pitanja.	Raspravlja do u detalje, razrađuje, usavršava.
Vođa je skupine.	Samosvojno je, često radi samo.
Sluša s interesom.	Iskazuje snažne osjećaje i stavove o onome što sluša.
S lakoćom uči.	Već zna.
Uživa u društvu vršnjaka.	Više voli društvo odraslijih i odraslih.
Shvaća značenje.	Samostalno izvodi zaključke.
Osmišljava zadatke i poslušno ih izvršava.	Inicira projekte.
Mirno prima zadatke i poslušno ih izvršava.	Zadatke prima kritički, a ako ga zanimaju njima se bavi intenzivno, strastveno.
Točno kopira zadano.	Kreira nova rješenja.
Uživa u vrtiću/školi.	Uživa u učenju.
Prima informacije, upija ih.	Služi se informacijama.
Dobro koristi naučeno, dobar je tehničar.	Traži nove mogućnosti primjene naučenoga, ponaša se kao mali izumitelj.
Dobro pamti.	Dobro pretpostavlja.
Voli izlaganje u dijelovima.	U izlaganju teži kompleksnosti.
Živahno je pri promatranju.	Pažljiv je promatrač.
Zadovoljno je vlastitim učenjem, postignućem.	Vrlo je samokritično.

(Cvetković Lay, J., Sekulić Majurec A., (2008.), *Darovito je, što ću s njim?*, 2. Izdanje, Zagreb: Alinea, str. 34)

Cvetković Lay i Sekulić Majurec (2008), ističu kako se prilikom otkrivanja darovitosti kod djece mogu javiti pogreške koje su posljedica precjenjivanja ili podcjenjivanja nekih osobina darovitih. Pogreške se obično vežu uz ponašanje, znanje, tjelesni izgled i obiteljski status djeteta. Obiteljski status djeteta uzrokuje najviše pogrešaka prilikom procjene darovitosti kod djece. Precjenjuje se djecu iz obitelji s visokim socioekonomskim i obrazovnim statusom i obitelji u kojima roditelji imaju veće ambicije, a podcjenjuje se djecu iz obitelji s nižim socioekonomskim i obrazovnim statusom te obitelji u kojima roditelji imaju niske ambicije. Dijete koje živi u boljim socioekonomskim uvjetima ima bolje okruženje s više poticaja koji mu omogućuje da razvije svoje specifične sposobnosti, ali to ne mora nužno značiti da će dijete iz takvog okruženja razviti te sposobnosti i postati darovito dok, s druge strane, djeca koja imaju loše socijalne uvjete mogu razviti svoju darovitost u potpunosti. Također, djeca čiji roditelji imaju visoke ambicije često mogu biti smatrana darovitima samo zato što izvršavaju obveze koje im nameću njihovi roditelji. Takvu djecu se često mora podsjećati da izvršavaju svoje obveze i potrebna im je dodatna motivacija, dok djeca koja su stvarno darovita, udubljuju se u svoje obveze, koje su predmetom njihovih specifičnih interesa i samostalno ih izvršavaju.

3. DAROVITO DIJETE

3.1. Tko je darovito dijete

Za pojam darovito dijete koriste se različiti nazivi. To može biti zbunjujuće za roditelje, odgojitelje, okolinu i samo dijete. Neki nazivi opisuju samo dio onoga što predstavlja darovito dijete te u današnje vrijeme imaju drugo značenje nego prije. Pojmovi koji se koriste su: genijalac, talentirano dijete, čudo, prerano sazrelo dijete, superiorno dijete, dijete s visokim IQ-om, brz učenik, izuzetno dijete, elitno dijete (Galbraith, 2007). Darovitim djetetom smatra se dijete koje prije, više, brže, uspješnije, bolje i drugačije, postiže bolja i veća postignuća u aktivnostima kojima se bavi, u odnosu na svoje vršnjake i drugu djecu. Darovito dijete od rane dob zadaje „glavobolje“ odraslima u svojoj okolini, postavljajući im originalna i neuobičajena pitanja te upornošću traženja odgovora na postavljeno pitanje. Pokazuje zavidan stupanj znanja u području iz kojega su darovita, ima vrlo razvijenu maštu, drugačije ideje, inovativno je, kreativnije pristupa rješavanju problema, samostalnije je. Darovito dijete, osim što se brže razvija od ostale djece, razlikuje se od njih i kvalitativno po tome što je sposobno uz minimalnu podršku samostalno istraživati i otkrivati, pronalaziti nove načine razumijevanja kako bi ovladalo nekim područjem te ga upravo to razlikuje od one djece koja su samo uporna i marljiva. (Cvetković Lay, a) 2002).

Prema Čudini – Obradović (1990) darovito dijete je dijete koje u svojem ponašanju iskazuje sposobnosti koje mu omogućuju da se razvije u stvaraoca. Kod darovitog djeteta znakovi darovitosti se često javljaju vrlo rano, ukazuju na prisutnost visoko razvijenih intelektualnih sposobnosti ili specifičnih sposobnosti. Intelektualne sposobnosti prepoznaju se kroz lakoću učenja i pamćenja, smisao za humor, razumijevanje uzroka i posljedica, a specifične sposobnosti su glazbene, likovne, psihomotorne ili socijalne sposobnosti. Definirala je pojam čudo od djeteta („Wunderkind“). Pojam predstavlja nadareno dijete koje već u ranoj dobi postiže rezultate koji se obično postižu u zrelijoj dobi te je dijete razvijenije u jednom području, a u ostalima se razvija normalnom brzinom.

3.2. Darovito dijete i okolina

Okolina ima velika očekivanja od darovite djece. Mnogi koji stupaju u kontakt s darovitim djetetom, očekuju da će se ono ponašati u skladu sa sposobnostima koje ima, te iskazuju razočaranje i teško se suočavaju s djetetom, ako se dijete ponaša djetinjasto. Dijete je kronološki gledano ipak samo dijete, iako ga okolina zbog razvijenih jezičnih i spoznajnih sposobnosti često smatra „odraslijim“. Darovita djeca često traže društvo starije djece i odraslih jer ih vršnjaci ne razumiju. Starija djeca, koja su naprednija u socijalnom i psihičkom razvoju, često ne prihvaćaju darovitu djecu. Daroviti su osjećajni i znaju prepoznati kada ih okolina odbacuje, te vrlo rano mogu steći osjećaj da „nigdje ne pripadaju“. To može negativno utjecati na samopouzdanje djeteta. Većina djece ne razumije specifične interese darovite djece te zbog toga im daroviti nisu zanimljivi. Pojedina darovita djeca preferiraju usamljenost, dok nekima usamljenost teško pada i nastoje za druženje birati djecu koja dijele iste interese kao i oni. Između odraslih i darovite djece mogu se pojaviti frustracije koje su obostrane. Darovita djeca koja imaju roditelje s visokim očekivanjima, često se počinju ponašati djetinjasto. Roditelje, odgojitelje i učitelje smeta što darovita djeca (pre) brzo shvaćaju nove ideje, preskaču uobičajene faze razvoja i učenja, sudjeluju u dvije do tri aktivnosti istodobno, slušaju samo dio objašnjenja i odaju dojam kao da nisu zainteresirani, imaju opsesivne interese, udubljeni su u područje njihovih specifičnih interesa, imaju interese za sve, zamisli koje zbog nedovoljno razvijenih motoričkih sposobnosti ne mogu ostvariti. Kako bi se uklopili u skupinu, darovita djeca ponekada zanemare svoje sposobnosti i dalje ih ne razvijaju samo kako bi dobili osjećaj pripadnosti. Zbog nesporazuma s okolinom kod darovite djece mogu se javiti asocijalna i devijantna ponašanja. Također, ako se darovito dijete osjeća neprihvaćeno u društvu, javljaju se rizična ponašanja, maloljetnička delinkvencija, buntovništvo te dijete može podbaciti u školi (Cvetković Lay, a) 2002).

3.3. Darovito dijete i obitelj

Kako daroviti uče brže i lakše od prosječnog djeteta, potreban mu je širok raspon aktivnosti i stimulativni uvjeti u obiteljskom domu. Odgojni stil roditelja utječe na kasniji intelektualni razvoj djeteta. Zbog toga je važno da roditelji osiguraju djetetu poticajnu okolinu u kojoj će dijete moći razvijati svoje sposobnosti i vještine putem vizualnih, auditivnih i taktilnih poticaja. Daroviti imaju vrlo velike zahtjeve koji mogu izazvati probleme u obitelji. Iako su roditelji često ponosni što imaju darovito dijete, njima nije lako zadovoljiti mnoga područja specifičnih interesa njihove djece, održati autoritet i skladne odnose u obitelji, posebno ako u obitelji ima djece koja su prosječna. „Obiteljska struktura značajna je u odrastanju darovitog djeteta. Red rođenja ili gubitak jednog roditelja, osobito oca utječe na kasniju darovitost, a obiteljski međuodnosi utječu na načine i oblike izražavanja darovitosti“ (Cvetković Lay, 2002:135). Preambiciozni roditelji, koji vrše pritisak na svoje darovito dijete, destruktivno utječu na psihički razvoj djeteta te se kod te djece javljaju psihičke posljedice u odrasloj dobi. Vrlo velike pritiske na dijete obično vrše roditelji s glazbeno darovitim djetetom jer zadovoljstvo postižu kroz javne nastupe i publicitet svoje djece. Upravo takvi roditelji smatraju da su zaslužni za postignuće svog djeteta i da su oni od njega napravili „malog genijalca“. Djeca u obiteljima s takvim roditeljima često potiskuju svoju ličnost i osjećaje te postaju ono što roditelji žele da postanu. Kako bi se darovita djeca osjećala ugodno u svome obiteljskom domu, potrebno je da im roditelju pruže potrebnu ljubav i skrb, osiguraju im poticaje i imaju visoka očekivanja kojima potiču djetetovu neovisnost i samostalnost u donošenju odluka (Cvetković Lay, a) 2002).

„Roditelji koji provode dosta vremena sa svojom djecom, olakšavaju razvoj njihovih interesa, odgovaraju na njihova pitanja i osiguravaju toplinu i podršku njihovim intelektualnim istraživanjima, stimulirajući razvoj dječje nadarenosti bez obzira da li je obitelj siromašna ili bogata, uživa li društveni ugled ili ne“ (Čudina – Obradović, 1990:10).

Pa tako Čudina – Obradović (1990), prema Karnesu (1983) napominje da efikasna obiteljska okolina mora osigurati darovitom djetetu zadovoljenje četiri osnovne potrebe, a to su: potreba za ljubavlju i sigurnošću, potreba za novim

iskustvima, potreba za postizanjem uspjeha i potreba za osjećajem odgovornosti i nezavisnosti.

U razvoju stvaralačkih sposobnosti djeteta, veliku ulogu imaju roditelji i potrebno je da osiguraju djetetu okolinu u kojoj će moći učiti i biti motivirana. Važno je da roditelji pokazuju djeci veliku emocionalnu toplinu i samopouzdanje, pozitivne stavove prema učenju, obrazovanju, stjecanju znanja, visoka očekivanja od sebe i svoje djece, interes za uspjeh, primjenjuju jasne metode za razvoj discipline (Čudina – Obradović, 1990).

Prema Winner (2005), postoji šest općih pravila optimalnog obiteljskog ozračja prema kojima se mogu odgajati darovita djeca su:

1. Darovito dijete je često jedino dijete ili prvorođeno dijete te ono zauzima poseban položaj u obitelji.
2. Darovito dijete odrasta u bogatom okruženju koje je puno poticaja, zanimljivo i promjenljivo.
3. Obitelji u kojima je darovito dijete su usredotočene na dijete. Roditelji svu energiju usmjeravaju na dijete kako bi ono dobilo dovoljno poticaja i vježbi u području u kojemu je darovito.
4. Oba roditelja su modeli koji postavljaju visoke unutarnje standarde i imaju visoka očekivanja što se tiče postignuća u području u kojem je dijete darovito.
5. Oba roditelja potiču i nagrađuju samostalnost djeteta.
6. Obiteljsko ozračje je najproduktivnije za razvoj darovitosti, djetetu omogućuje poticaje i ima visoka očekivanja te pruža djetetu skrb i podršku.

3.4. Odgoj darovitog djeteta

Zbog svojih specifičnih područja interesa i iznadprosječnih sposobnosti, proces odgoja darovitog djeteta, roditeljima može biti vrlo težak i zahtjevan. Kako bi roditelji kvalitetno odgojili darovito dijete, potrebno je da ovladaju područjem discipline, motivacije i iskazivanjem osjećaja. Roditeljima, odgojiteljima i učiteljima nije lako uspostaviti i održati autoritet nad darovitim djetetom. Za darovito dijete karakteristično je da često mijenja svoje želje, potrebe, interese stoga je potrebno disciplinirati dijete, odnosno naučiti ga samokontroli. Kako bi to postigli potrebno je da se darovitima postave jasne granice. Roditelji darovitima trebaju postavljati razumljiva i jasna pravila i ograničenja kako bi im pružili „sigurnu zonu“ u kojoj darovito dijete može sigurno istraživati i razvijati svoje kreativne oblike ponašanja. Darovito dijete će kao i svako drugo pokušati prijeći te granice i kršiti neka dogovorena pravila, ali je bitno da roditelj ostane dosljedan sebi, kako dijete ne bi moglo njime manipulirati. Jedno od temeljnih pravila u odgoju je omogućiti djeci da osjete prirodne posljedice. Roditelji trebaju biti ti koji će dijete podržavati, ohrabrivati i poticati na shvaćanje uzročno-posljedičnih veza. S vremena na vrijeme potrebno je ponašanje djeteta potkrijepiti nagradom, ako je zaslužen, ali ne prečesto kako nagrada ne bi izgubila svoju funkciju. Važno je da su roditelji dosljedni i u kažnjavanju kada situacije to zahtijevaju. Zbog specifičnih interesa i sposobnosti važno je darovitima pružiti mogućnost izbora. Tako će se kod djece razviti samopoštovanje i osjećaj vrijednosti i kompetentnosti. Omogućavanjem izbora moguće je izbjeći mnoge konflikte s darovitima te ih se ohrabruje u preuzimanju odgovornosti za sebe i svoje ponašanje. Važno je da roditelji i okolina ne reagiraju negativno na darovitu djecu, jer dijete to može doživjeti tragično. Potrebno je da mu pružaju emocionalnu potporu i vjeruju u njega kako bi dijete moglo razviti osjećaj pripadnosti i lakše prevladati teškoće koje ga okružuju. Darovitom djetetu bitno je da ima barem jednu osobu koja će mu to pružiti (Cvetković Lay, b) 2002).

Prema Cvetković Lay i Sekulić Majurec (2008) darovita djeca predškolske dobi imaju određene potrebe u odgoju i obrazovanju. Razvoj djeteta ovisi o tome kako su te potrebe zadovoljene. Najosnovnije potrebe su:

1. Potreba djeteta da kontaktira s vršnjacima koji su iste kronološke dobi kao i ono. Darovito dijete iako ima neke specifične sposobnosti, tjelesno i socijalno

su bliži svojim vršnjacima. Imaju potrebu biti prihvaćeni od strane svojih vršnjaka i igrati se s njima. Kroz kontaktiranje s vršnjacima darovita djeca se uče surađivati s vršnjacima i prihvaćati manje sposobnu djecu.

2. Potreba za kontaktiranje s vršnjacima s kojima su na istoj intelektualnoj razini. Darovitima je potrebno omogućiti da kontaktiraju s djecom sličnih sposobnosti, kako bi se međusobno poticali i kako se ne bi osjećali izolirano.
3. Potreba za sudjelovanjem u odgojno – obrazovnim programima koji su prošireni i obogaćeni. Takvi programi omogućuju darovitima razvoj misaonih procesa, istraživanje, klasificiranje, primjećivanje.
4. Potreba za neovisnošću u učenju. Darovito dijete je sklono samostalnom učenju, istraživanju, eksperimentiranju, prikupljanju novih informacija i znanja. Važno je da se ta potreba uvažava i da mu se omogući samostalnost u učenju.
5. Potreba za sudjelovanjem u situacijama u kojima su moguće pogreške. Daroviti lako i bez puno muke prevladavaju zadatke, često doživljavaju uspjeh i izbjegavaju situacije u kojima može doći do neuspjeha. Potrebno je da se postave situacije u kojima su dopuštene pogreške kako bi se uspješno dalje razvijale sposobnosti darovite djece.
6. Potreba za sudjelovanjem u programima koji potiču cjelokupni razvoj. Važno je da se ova potreba zadovolji kako ne bi došlo do prebrze i preuske specijalizacije određenog područja interesa kod djece te tako narušio razvoj ličnosti ili nekih drugih sposobnosti.

Ako se te odgojno obrazovne potrebe ne zadovolje pravilno, kod djece se mogu javiti neki nepoželjni oblici ponašanja poput agresivnosti ili dosade, frustracije ili monopoliziranja odraslih. Agresivnost ili dosada javljaju se zbog nedovoljno izazovnog okruženja, prisiljavanja djeteta da uči ono što već zna, odbačenosti darovitog djeteta od strane vršnjaka koji su manje sposobni od njega, nemogućnosti igranja s manje sposobnima i uživanja u igri, netolerantnosti prema djeci koja nemaju visoko razvijene sposobnosti zbog toga što oni ne razumiju interese darovitog djeteta. Frustriranost se javlja kod darovite djece najčešće kao posljedica nemogućnosti ostvarivanja visoko postavljenih ciljeva. Darovita djeca sklona su zakupljanju odraslih kako bi dobila odgovore na pitanja koja ih zanimaju te odrasle često smatraju osobe koje su njima ravne u komunikaciji. Zbog toga što daroviti

monopoliziraju odrasle, ostala djeca često odbacuju darovitu te to monopoliziranje također predstavlja problem i za odgojitelje jer im ometaju rad u skupini.

3.4.1. Skrb o darovitom djetetu

Darovita djeca specifičnih područja interesa i velikih ambicija zahtijevaju posebnu skrb zbog nedostatka razumijevanja i poteškoća koje roditeljima nameće društvena sredina. Roditelji se često ustručavaju tražiti posebnu skrb za svoju darovitu djecu. Često odustaju od ikakvih zakonom predviđenih prava darovite djece u predškolskim i školskim ustanovama. Zbog toga je vrlo važno osigurati roditeljima darovite djece potporu u obliku udruživanja roditelja darovite djece kako bi mogli zastupati prava darovitih i zahtijevati posebnu odgojno-obrazovnu skrb za njihovu djecu. „Mnogi suvremeni teoretičari odgoja i obrazovanja darovitih (Davis & Rimm, 1989., Clarc, 1988., Feldhusen, 1989., Gallagher, 1986.) naglašavaju činjenicu da je zadaća svakog naprednog društvenog sustava odnjegovati svoje buduće vođe i talente u različitim profesijama. Oni pritom navode niz pragmatičnih razloga, ali i dilema za društvene i obrazovne sustave koji još nisu krenuli tim putem“ (Cvetković Lay, 2002:250). Neki od razloga su: osigurati u političkim i socijalnim sustavima koji se temelje na demokratskim načelima, zadaće odgoja i obrazovanja tako da pružaju primjerene obrazovne mogućnosti svima; zbog ograničavanja i onemogućavanja razvoja izraženih sposobnosti djece, javljaju se nepoželjni oblici ponašanja, poput frustracije, agresivnosti i dosade te oni mogu uzrokovati asocijalna ponašanja; elitizam se često nepravedno povezuje s darovitima te je društvo posvećeno nagrađivanju superiornih tjelesnih sposobnosti i postignuća, kao na primjer u nekim sportovima (Cvetković Lay, b) 2002).

4. DAROVITO DIJETE I VRTIĆ

4.1. Rad s darovitim djetetom u vrtiću

Darovitu djecu ne bi se smjelo izdvajati iz redovitih vrtićkih programa. Trebala bi učiti zajedno s drugom djecom, ali je pri tome potrebno uvažavati potrebe i mogućnosti svakog pojedinog djeteta. Darovitima je potreban metodički raznolik program koji je bogat raznolikim sadržajima. Program kojim bi se poticala darovitost trebao bi biti fleksibilan i individualan, poticati razvoj divergentnog mišljenja i logičkog zaključivanja, razvijati kreativnost, ali i istovremeno biti kreativan, usmjeren prema budućnosti. Trebalo bi omogućiti: programe koji se obogaćuju prema potrebama djeteta, primjenu svih sredstava i sadržaja iz okoline i društva te dopuštati djeci da napreduju različitom brzinom, usvajaju različite sadržaje i stječu znanja na različite načine. Vrtić treba biti prilagođen razvoju darovitog djeteta. Potrebno je da stvori povoljnu ozračje u kojemu se dijete osjeća zaštićeno i prihvaćeno, prostor vrtića ne smije biti prevelik i natrpan, nego mora imati mogućnost prenamjene i podijele po centrima. U vrtiću se moraju nalaziti sredstva i materijali koji su primjereni djeci predškolske dobi, potrebno je da darovito dijete motivirano za rad, da se organizira proces učenja kroz povezivanje igre i učenja te da potiče razvijanje kreativnosti mašte (Crljen, Polić, 2006).

4.1.1. Oblici rada s darovitim djetetom

Svako dijete potrebno je tretirati kao potencijalno darovito i omogućiti mu pravilan razvoj i obrazovanje. Prilikom rada s darovitim djetetom treba voditi računa da se djeci omoguće individualni i diferencirani oblici rada. Individualni oblicima rada prilagođeni su djetetovim interesima, sposobnostima, potrebama, potencijalima te mu omogućuju da su sadržaji koje dijete uči i znanja koje dobiva prilagođeni području djetetova specifičnog interesa. Oba oblika rada omogućuju djetetu da radi onako kako njemu najbolje odgovara i sa sadržajima koji ga najviše zanimaju te poticajno djeluju na cjelokupan razvoj djeteta. Prilikom izrade programa za darovite potrebno se pridržavati određenih načela: poticanje širenja osnovnih znanja i razvoj verbalnih sposobnosti, uvažavanje specifičnih interesa djece, omogućiti djetetu da uči ono što ga zanima, omogućiti mu da uči na način koji mu najviše odgovara, omogućiti djetetu

složenije aktivnosti u kojima će razvijati apstraktno mišljenje i usavršavati misaone procese, postavljanje viših očekivanja prilikom neovisnosti i ustrajnosti u radu, omogućiti djetetu korištenje što više raznolikog materijala, osigurati više vremena za rad, poticati na razumijevanje osobnog i tuđeg ponašanja i osjećaja, stvarati prilike za razvijanje i izražavanje sposobnosti vođenja, poticati razvoj kreativnog i produktivnog mišljenja. Oblici rada koji su se pokazali vrlo produktivni s darovitom djecom su rad na projektu, rad u maloj skupini, individualni rad, izvanvrtičke aktivnosti, korištenje dodatnog materijala. Projekt ima veliku ulogu u radu s predškolskim djetetom. Za vrijeme planiranja odgojno – obrazovnog rada s djecom predškolske dobi, djeci se postavlja određeni zadatak ili ga djeca postavljaju sama. Projekt djeca sama izvršavaju, a odgojitelj im u tome pomaže kroz neke dodatne zadatke ili stvara uvjete za provedbu odabrane aktivnosti. Korisno je da projekt ima neki svoj konačan proizvod. Projekt je vrlo pogodan za rad s cijelom skupinom, jer se u njega mogu uključiti sva djeca, a darovito dijete obično preuzima ulogu istraživača koji prikuplja potrebne informacije za skupinu, te se zadubljuje u jedno područje projekta u kojem aktivno sudjeluje. U praksi se darovitom djetetu može ponuditi individualni projekt koji od djeteta zahtijeva potpunu suradnju i angažman te razne vještine. Dijete tijekom projekta iskazuje samostalnost i inicijativu, ali je potrebno da ga odgojitelj nadzire. Rad u malim skupinama je vrlo značajan jer omogućuje darovitom djetetu da surađuje s drugom djecom te se djecu može uključiti u svakodnevne aktivnosti vrtića, poput izložba, uređenja dijela vrtića, okoline vrtića i u aktivnosti koje zahtijevaju prethodno planiranje te u mnogobrojne rasprave. Kroz individualne aktivnosti darovita djeca mogu raditi na računalu i ispunjavati razne radne listiće za darovite, može ih se poticati na razvoj divergentnog mišljenja, samostalno stvaranje igara, kvizova, te se također djeci se mogu dati i određeni oblici zadaća, koje ako ne stignu dovršiti u vrtiću, dovršavaju kod kuće. Izvanvrtičke aktivnosti darovitom djetetu omogućuju da dijete svoja znanja obogati novim znanjima i stekne neka nova iskustva. Obično su to aktivnosti u igraonicama, radionicama, kraćim specijaliziranim programima i raznim klubovima (šahovski, dramski, sportski). Aktivnosti su neobične i zahtjevne, i prednost je ako su skupine manje jer se odgojitelji, tj. voditelji aktivnosti mogu posvetiti svakom pojedinom djetetu. Potrebno je djeci ponuditi dodatna sredstva i materijale koji su zahtjevniji od uobičajenih. Dodatna sredstva i materijali poput knjiga, zahtjevnih logičkih i didaktičkih igara, računala, radnih listova koji

darovitima omogućuju razvoj specifičnih sposobnosti poput apstraktnog i kreativnog načina razmišljanja, rješavanja problema (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

4.2. Uloga odgojitelja u radu s darovitim djetetom

Obrazovanju darovitog djeteta pridaje se sve više pažnje. Odgojitelji i drugo stručno osposobljeno osoblje ima veliku ulogu u radu s darovitim djetetom. U radu s darovitim djetetom puno više se pazi što se radi, a ne kako se radi. Prema Saunders J. (1986) odgojitelj koji radi s darovitim djetetom trebao bi imati neke od sljedećih osobina:

- „dobrog je zdravlja i ima mnogo energije;
- iskazuje i cijeni kreativnost i originalnost;
- ima smisla za humor;
- čvrst je, ali i prilagodljiv;
- sposoban je shvatiti i dopustiti dvosmislenost i neodređenosti;
- usmjeren je na ono što djeca mogu, a ne na ono što ne mogu;
- prijemljiv je za nove ideje;
- iskazuje intelektualnu znatiželju;
- ima mnogo znanja i iskustva o teoriji i praksi predškolskog odgoja;
- pažljivo promatra dječje ponašanje;
- jasna mu je vlastita „filozofija“ odgoja;
- strpljiv je i otvoren za sugestije“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec 2008:76).

Poželjno je da odgojitelj ima što više takvih osobina, ali ne treba očekivati da će imati sve. Stručnjaci Tannenbaum (1980) i Lindsey (1980) odgojitelje smatraju vrlo važnim osobama u radu s darovitim djetetom. Prema njima odgojitelji bi trebali imati tri razine osobina ličnosti i profesionalnih značajki, te da svaka sljedeća razina, uključuje prethodnu. Tri razine su:

1. Uspješan odgojitelj darovitog djeteta je odličan odgojitelj sve djece.
2. Odgojitelj ima one osobine ličnosti koje su poznate kao bitan faktor za rad s darovitim djetetom.

3. Odgojitelj ima posebna znanja i sposobnosti koje su potrebne za poticanje specifičnih vrsta darovitosti, kao što su: intelektualne, kreativne, umjetničke, sposobnosti vođenja i slično.

Tannenbaum (1980) je u svojim tečajevima kojima pomaže odgojiteljima u stjecanju kompetencija za rad s darovitim djetetom, posebnu važnost pridao razvijanju samopoimanja i osjetljivosti prema drugima, stjecanju znanja o procesu učenja i razvoja i stjecanju vještina djelotvornog podučavanja.

Najvažnija uloga odgojitelja u skupini je da što ranije prepozna darovito dijete koje iskazuje darovitost ili koje ima potencijal za razvoj darovitosti. Također je važno da je odgojitelj svjestan svog znanja i nekompetentnosti za rad s darovitim djetetom, te da ima pomoć i podršku kako bi s njime mogao kvalitetno raditi. Potrebno je da pružaju potporu i potrebne informacije roditeljima darovite djece (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

5. RANKO RAJOVIĆ – NTC SUSTAV UČENJA

5.1. O Autoru

Autor Mensa NTC programa operativnog učenja je dr. Ranko Rajović. Rođen je 1964. godine u Beogradu, liječnik je specijalist te otac četvero djece. Osnivač je Mense u nekoliko država: Srbija, Slovenija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina (pomogao u formiranju Mense u Rusiji, Ukrajini i Makedoniji). Također je i član Upravnog odbora i Odbora za darovitu djecu *Mensa International*. Predsjednik je NTC odsjeka za darovite Mense. Relacija Novi Sad – Ljubljana je relacija na kojoj živi i radi (Rajović, 2010).

5.2. Darovitost i darovito dijete

Prema Rajoviću (2010) visoki stupanj inteligencije samo je jedan od preduvjeta darovitosti, a kako bi se neko dijete moglo svrstati u darovito potrebno je da rano koristi široki rječnik, u vrlo ranim godinama je spretno u uporabi jeziku, fraza i cijelih rečenica, dobro opaža, pokazuje zanimanje za knjige, atlase i enciklopedije, rano iskazuje interes za datume i vrijeme, ima razvijenu sposobnost koncentracije, rano otkriva uzroke i posljedice te je zbog toga osjetljivije. Oko 20% darovite djece pokazuje emocionalne i socijalne probleme. „Daroviti uče brže i na drugačiji način od vršnjaka, kreativni su i tvrdoglavi i često se teško prilagođavaju društvenim konvencijama“ (Rajović 2010:12).

U pravilu daroviti nisu miljenici među svojim vršnjacima, zbog toga što ih vršnjaci ne mogu pratiti, zbog njihova apstraktnog načina razmišljanja i neuobičajenih interesa. „Daroviti rano počinju sumnjati u autoritete i jasnije uočavaju roditeljsku nekompetentnost ili nedosljednost nastavnika“ (Rajović, 2010:12). Darovitost predstavlja dinamičan i složen proces koji zahtijeva suradnju velikog broja čimbenika među kojima obitelj, društvo i sam pojedinac imaju presudnu ulogu i važnost. Važno je da se djeci stvori okruženje za učenje u kojemu će djeca razviti motivaciju, pozitivne stavove prema obrazovanju i znanju, interes za uspjeh. Kako bi se darovitost mogla opaziti, razvijati i pratiti, potrebna je suradnja odgojno-obrazovnih institucija (vrtića, škole, centara za talente), stručnih suradnika odgojno-obrazovnog

procesa (odgojitelja, učitelja i ostalih stručnih suradnika) i šire društvene sredine. „Svaki navedeni čimbenik, na svoj način, treba omogućiti djetetu pristup različitim izvorima informacija, instrumentima, uputama za njihovo korištenje (teleskop, računalo, pribor za snimanje i praćenje različitih pojava, procesa i sl.), razvijati zanimanje djece za različita područja kroz razgovor, pokazivanje znatiželje za područje njihovih interesa, upućivanje na odgovarajuće centre, institucije, i stručnjake iz određenih područja, uspostavljanjem kontakata s njima, pronalaženje kvalitetnog mentora koji će darovite prevesti u više razine darovitosti i dr“ (Rajović, 2010:14). Poticajna okolina doprinosi razvoju velikog broja neuronskih puteva. Rezultat toga je bogata neuronska mreža koja je presudna za kasnije dostizanje urođenih potencijala. Škola ima veliku ulogu u mentalnom razvoju djeteta, ali puno veću i važniju ulogu imaju roditelji koji najviše vremena provedu s djetetom u ranom djetinjstvu kada je brzina sazrijevanja mozga i mogućnost učenja na puno višoj razini, nego kod djece koja su u šestoj i sedmoj godini života.

5.3. Program NTC sustav učenja

NTC je skraćena od „Nikola Tesla centar“ – Odbor Mense za darovite. Osnovna ideja NTC programa je razviti svijest o povećanju udjela neurofizioloških spoznaja u formalnoj edukaciji djece. Autor smatra kako neiskorišteni potencijali ljudskog uma i snaga djetinjstva u suradnji s roditeljima i odgojiteljima koji su educirani i koji se bave djecom, otvaraju vrata kreativnijem načinu učenja, bržem spoznavanju, lakšem otkrivanju i razvijanju sposobnosti te da se tako pripremaju djeca za izazove s kojima će se susresti u životu. Uzrast do sedme godine života smatra vrlo važnim razdobljem zbog toga što se tada stvaraju veze i nove veze između neurona neusporedivo više, nego nakon sedme godine. Također se unutar mozga odigrava borba za dominaciju među neuronima, stvaraju se nove veze između aktivnih neurona i novi komandni putovi, razvijaju se važni centri u mozgu, formira se cijela mreža novih putova, neaktivni neuroni odumiru, a neaktivni putovi se gube (Rajović, 2010).

Program provode stručnjaci i odgojitelji s certifikatom „NTC SUSTAV UČENJA“ i provodi se u malim skupinama od 15 do 25 djece. Svaki uzrast se periodično testira kako bi se mogao usmjeriti i pratiti razvoj djece. Program se

realizira u tri etape. Neke aktivnosti već se provode u radu s predškolskom djecom. Prema Rajoviću (2010) etape programa su:

1. „etapa Dodatna stimulacija razvoja sinapsi
Vježbe za motoriku, grafomotoriku i akomodaciju oka
2. etapa Stimulacija razvoja asocijativnog razmišljanja
Razina 1. Apstrahiranje, vizualizacija
Razina 2. Apstraktna klasifikacija i serijacija
Razina 3. Asocijacije, glazba
3. etapa Stimulacija razvoja funkcionalnog razmišljanja
  1. Zagonetne priče
  2. Zagonetna pitanja, konvergentno mišljenje
  3. Stimulativna pitanja, divergentno mišljenje“ (Rajović, 2010:16).

Programom se primjenjuju vježbe koje nisu u redovnom planu i programu predškolskih ustanova. Vježbe poticajno djeluju na mentalni i fizički razvoj djece. Posebno su naglašene specifične motoričke i grafomotoričke vježbe, učenje simbola apstraktnih pojmova, vizualizacija tih simbola, serijacija i klasifikacija te kasnije povezivanje i pamćenje putem asocijacije uz pomoć NTC didaktičke igranke „Puzzle“ (Rajović, 2010).

Motoričke vježbe ubrajaju rotaciju i vježbe za ravnotežu. Rotacija oko svoje osi ubraja se u jedan od najkompliciranijih pokreta u prostoru. Kompliciran je fiziološki proces koji je potrebno razviti u ranim godinama života, za vrijeme dok se izgrađuju neuronski putevi, jer se kasnije na njega teško utječe. Primjeri vježbi za rotaciju i ravnotežu su: vrtnja oko svoje osi s raširenim rukama, skakanje na trampolinu i hodanje po crti za mlađi uzrast i po gredi za stariji uzrast. Vježbe za akomodaciju oka važne su za dobro učenje i koncentraciju. Moderna tehnologija poput televizora, računala i video igara zapostavljaju razvoj funkcija oka. Akomodacija se razvija kroz praćenje predmeta, trčanje i preskakanje predmeta. Primjeri vježbi kojima možemo poboljšati akomodaciju oka su: igre s loptom, povezivanjem riječi sa slikom koja simbolizira tu riječ, vježbe trčanja, preskakanja te kroz boravak u prirodi.

Igre sa simbolima apstraktnih pojmova (prepoznavanje, klasificiranje i asocijacija) podrazumijevaju čitanje i igre memorije. Za dijete su proces čitanja i prepoznavanje apstraktnih simbola komplicirani. Potrebno je da se ti procesi što

ranije svladaju, u periodu sazrijevanja mozga, znači prije sedme godine. Primjeri vježbi kojima dijete uči čitati i prepoznati apstraktne simbole su: igre simbolima, zastavama, imenima tvrtki (pokazuju se djeci prepoznatljivi simboli 3 mjeseca, jednom tjedno), učenje novih riječi (nakon tri mjeseca, kada je dijete svladalo simbole, jednom tjedno dijete uči pet novih riječi). Igre memorije potiču kreativnost i funkcionalno razmišljanje. Kroz te igre lako će se prepoznati darovita djeca jer ona imaju sposobnost brzo zapaziti pojmove i slike te brzo rješavaju zadatke u kojima je potrebna inteligencija. Primjeri igra memorije su: parne slike koje sadržavaju zastave i nazive država, kartončići s riječima, prepoznavanje zastava država pomoću opisivanja simbola sa zastave pojedine države.

Glazba je važna za opći razvoj djece predškolske dobi. Glazbene aktivnosti poput slušanja, pjevanja, sviranja, glazbenog stvaralaštva, utječu na sve aspekte djetetova razvoja. Glazbena darovitost kod djece najranije se javlja oko treće godine života. Primjeri vježbi za poticanje glazbenih sposobnosti su: aktivno slušanje, upoznavanje i prepoznavanje tonova i izvođača (instrumenti, glas) glazbenog djela, prepoznavanje razlika u karakteru skladbe, obraćati pažnju na instrumente u skladbi, razgovor o glazbenom ukusu, poticati glazbeno stvaralaštvo.

Zagonetne priče potiču djecu na razmišljanje. Djeca se moraju sama potruditi doći do rješenja, a odrasli im to moraju omogućiti i poticati ih. Većina zagonetnih priča koncipirano je na tipu logičke mozgalice, a za rješavanje pojedinih priča potrebna je mala količina znanja o prirodi i njezinim zakonitostima. U rješavanju priča djeci moraju pomoći roditelji, odgojitelji, učitelji ili stariji prijatelji jer su mnoge priče koncipirane tako da ih djeca ne mogu riješiti sama. Ako jedno dijete riješi dvije priče, sa sigurnošću možemo potvrditi da se radi o potencijalno darovitom djetetu (Rajović, 2010).

Vježbe su podijeljene prema uzrastu na: vježbe za uzrast od tri do četiri godine, vježbe za uzrast od četiri do pet godina, vježbe za uzrast od pet do šest godina i vježbe za uzrast od šest do sedam godina. Prema Rajoviću (2010) sve vježbe mogu se primijeniti i godinu dana ranije, ali to ovisi o interesima i intelektualnim sposobnostima djece.

„Uzrast 3-4 godine

- vježbe rotacije + motorika, grafomotorika
- vježbe akomodacije (lopta)

Uzrast 4-5 godina

- vježbe rotacije + motorika, grafomotorika
- vježbe akomodacije (čitanje kartica i lopta)
- vježbe čitanja apstraktnih pojmova (riječi, simboli, marke automobila, zastave)
- početne vježbe funkcionalnog razmišljanja (na kojoj je zastavi ptica, na kojoj zastavi je zmija, na kojoj zastavi je lav i sl.)

Uzrast 5-6 godina

- vježbe rotacije + motorika, grafomotorika
- vježbe akomodacije
- vježbe čitanja kratkih riječi
- vježbe funkcionalnog razmišljanja (npr. pitamo djecu na kojoj zastavi je krug, na kojoj zastavi je križ ili na kojoj zastavi je plava boja i sl.)
- vježbe asocijacije (npr. glavni grad Kine, Peking je parking, Moskva je smokva, Ljubljana je ljubim Anu, Lisabon je list...Francuska/Eiffelov toranj, Egipat/piramida, Australija/klokan...)
- učimo djecu himne, ako postoji mogućnost

Uzrast 6-7 godina

- redovan predškolski program
- sve vježbe kao i za uzrast 5-6 godina, ali se dodaju nove države, mogu se učiti glavni gradovi, povezuju se naučene države automobilima (koji automobili su iz koje države) ili himnama
- zagonetne priče i pitanja“ (Rajović, 2010:25)

6. AKTIVNOSTI U VRTIĆU

Kako bi darovito dijete razvilo svoju darovitost, potrebno je da se s njime svakodnevno radi. Kako se zna da darovito dijete uči brže i prije od ostale djece, potrebno je da mu se u skupini osiguraju uvjeti za rad i ponude raznolike aktivnosti, kako mu ne bi bilo dosadno. Aktivnosti koje se provode s darovitom djecom predškolske dobi temeljene su na svijesti o intelektualnim potrebama i sposobnostima aktivnog učenja djece. Djeci se omogućuju aktivnosti kao što su samostalno učenje, eksperimentiranje, stjecanje raznolikog iskustva, stvaranje predodžbi, aktivnosti u kojima dijete na kreativan način razmišlja, iznosi originalna rješenja.

6.1. Pokusi

Prema Cvetković Lay i Sekulić Majurec (2008) za rad s darovitom djecom u vrtiću su vrlo korisni pokusi jer djeca kroz njih mogu istraživati i upoznati svijet sa „znanstvenog“ stajališta. Prilikom izvođenja pokusa potrebno je da se s djecom komunicira, da im se postavljaju pitanja koja ih mogu dodatno potaknuti te im dopustiti da ona sama postavljaju pitanja i stvaraju zadatke koje žele saznati i provjeriti kroz pokus. Odgojitelji djeci trebaju omogućiti djeci da sve pokuse koje mogu provedu samostalno jer tako najbolje uče, a one koji su opasni treba provesti odgojitelj. Nakon izvedenog pokusa potrebno je s djecom proanalizirati pokus i razgovarati o tome što se događalo za vrijeme pokusa. Odgojitelji trebaju uvažavati djetetovu maštovitost i ideje. Pokusi koji su korisni za rad s darovitom djecom i djecom predškolske dobi su:

1. pokus: Što će održati vodu?
2. pokus: Što će se dogoditi kada zagrijavamo različite stvari?
3. pokus: Što se kotrlja?
4. pokus: Što će se dogoditi kada premet padne?
5. pokus: Magnet – otkrivanje i bilježenje različitih činjenica o magnetu
6. pokus: Pliva – tone – otkriti što se čini da plutajući predmeti tonu, a oni koji tonu da plutaju

6.2. Aktivnosti za poticanje kreativnog mišljenja

Za darovitu djecu vrlo su korisne igre kreativnog mišljenja koje omogućuju djetetu da razmišlja na različite načine, iznosi velik broj ideja i načine rješavanja problema. Odgojitelji trebaju osigurati uvjete za provođenje ovakvih igara i potrebno je da djeci ukažu na to kako nema krivih odgovora i ideja.

Primjeri igara za poticanje kreativnog mišljenja su:

Predviđanje ishoda

1. Što bi se dogodilo da... - igra ima neograničen broj mogućnosti. Vrlo je važno da je odgojitelj kreativan i da potiče kreativnost kod djece. Odgojitelj kroz ovu igru djeci daje nekoliko mogućih nastavaka pitanja, a djeca stvaraju vlastitu predodžbu i odgovaraju na pitanje. Također odgojitelj može tražiti i od djece da kažu nekoliko mogućih nastavaka na postavljeno pitanje (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

Što sve može biti neobično?

1. Neobične kuće – odgojitelj ponudi djeci nekoliko primjera neobičnih kuća, npr. kuća pod more, kuća u svemiru, a dijete mora opisati kako bi izgledala ta kuća i kako bi se u njoj živjelo, kako bi se disalo i slično. Također odgojitelji mogu od djece tražiti i da nacrtaju kuće ili ih modeliraju, izrade.
2. Neobične životinje – odgojitelj djeci daje upute: „Ti si znanstvenik koji smišlja i pronalazi nove vrste životinja (biljaka). One najčešće nastaju križanjem dviju poznatih životinja (biljaka). Evo ti imena nekih već stvorenih životinja: slonogorila, kenguris, mačktopus, kengurokokot, kanarinoguska, tigorila, nilska patka, nilski pas“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:101). Dijete treba dati objašnjenje kako su nastale te životinje, nacrtati ih, dati svoje prijedloge životinja, spojiti neke životinje, dati svoje nazive životinja.
3. Neobični korisni predmeti – odgojitelj zadaje djeci da nacrtaju što više korisnih predmeta te se pritom koriste likom zmaja, mačke, psa i slično.
4. Neobične situacije ili: obrni-okreni – Odgojitelj djeci da primjere nekih okrenutih situacija, npr. kako bi izgledalo da pas šeće čovjeka i od djece traži da smisle i nacrtaju što više obrnutih ili neobičnih situacija (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

Smišljanje neobične uporabe običnih predmeta

1. Kako se sve može koristiti kada za kupanje – djeca trebaju dati što više prijedloga kako koristiti kadu.
2. Uporaba različitih predmeta koji su poznati djeci – djeci se pokaže papir s različitim predmetima te se traži od njih da nacrtaju načine na koji će se ti predmeti koristiti.
3. Kako koristiti stare stvari i predmete – odgojitelj djeci nabroji nekoliko odbačenih predmeta, a djeca moraju izmisliti što više načina na koje će upotrijebiti te predmete (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

Smišljanje objašnjenja za neobičnosti

1. Kako je slon dobio surlu – „Poticaj za ovu kreativnu igru ulomak je iz poznate priče R. Kiplinga. Postoji jedna priča koja govori o tome kako je slon dobio surlu. Prema toj priči, nekad davno, slon je imao zdepast nos, ne veći od čizme, kojim je mogao njuškati naokolo, ali ne i podizati stvari sa zemlje. Jednoga je dana mali slonić, koji je bio iznimno radoznao, upitao krokodila što on jede za večeru. Kada se sagnuo prema rijeci da bi bolje čuo odgovor, krokodil ga je zgrabio za nos. Slijedeći upute pitona (velike zmije), slonić se svom snagom odupro o tlo i vukao natrag, a njegov nos postajao sve dulji i dulji. Tako je dobio surlu. U početku su sve životinje mislile da je surla vrlo ružna. No kad su drugi slonovi uočili što sve mali slonić može svojom surlom učiniti i dokučiti, shvatili su da je ona vrlo zgodna i korisna. Jedan po jedan odlazili su krokodilu po svoje nove surle“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:106). Odgojitelj od djece traži da na temelju ispričane djeca daju svoje prijedloge kako je slon dobio surlu te da te prijedloge nacrtaju ili napišu (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

6.3. Aktivnosti za razvoj kreativnog mišljenja uz pokret

S darovitom djecom u vrtiću se mogu provoditi i igre za razvoj kreativnog mišljenja kroz izražavanje pokretom. Igre su vrlo korisne za usvajanje vještina neverbalne komunikacije.

Primjeri igara:

1. „Učini to“ – Odgojitelj djeci daje primjere različitih radnji koje dijete treba oponašati samo pokretom. Npr., vozi bicikl, hvataj leptire po livadi, igra ping pong, pokreni sat koji je stao, zagrije se uz vatru, preskači konopac i slično.
2. „Pokaži to“ – Odgojitelj djeci navodi poznate situacije koje djeca pokazuju drugoj djeci. Npr, pokaži kako gledaš uzbudljivo televiziju; si se sudario s nekime i srušio mu sve knjige; kako jedeš bombon koji ti se lijepi po ustima i slično.
3. „Budi kao“ – Odgojitelj djeci navodi situacije koje im nisu svakidašnje i uobičajene te ih djeca moraju oponašati. Kroz takve primjere djeca iskazuju veću kreativnost. Npr., budi kao riba u akvariju, semafor, cvijet koji se rascvjetao, avion koji uzlijeće (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

6.4. Aktivnosti kreativnog rješavanja problema

Odgojitelji mogu provoditi i igre kojima djeci omogućuju kreativno rješavanje problema. One su vrlo pogodne za rad s darovitom djecom jer većina darovite djece zna čitati i pisati. Cvetković Lay i Sekulić Majurec navode kako bi dijete moglo razviti vještine kritičkog razmišljanja, koje je nužno za kreativno rješavanje problema, važno je da prođe kroz nekoliko faza:

- „prikupiti i razmotriti činjenice;
- uočiti/otkriti problem;
- imati ideje kako riješiti problem;
- razmotriti moguća rješenja;
- vrednovati posljedice mogućih rješenja;
- odabrati i prosuditi konačno rješenje“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008:111).

Primjer igre za kreativno rješavanje problema:

Igra - Gdje sakriti medu?

Odgojitelj djecu čita pismo. „Dragi Savjetniče. Kupio/la sam sestri za rođendan medu u prirodnoj veličini (velikog!). Sutra će mi ga dopremiti iz dućana, a sestrin rođendan je tek idući tjedan. Ne znam gdje da ga sakrijem za tako dugo vrijeme. Moja je sestra veliko „njuškalo“ i bojim se da će ga pronaći ako ga jednostavno uguram ispod mog kreveta. Treba mi neko dobro mjesto za skrivanje, gdje se ona neće sjetiti pogledati. Molim te, pomoz mi! Potpis: Bobo“ (Cvetković Lay, Sekulić Majurec 2008:113).

Odgojitelj od djece trži da mu kažu svoja rješenja i prijedloge. Potrebno je da odgojitelj naglasi djeci da će Bobo cijeniti sva rješenja koja dobije, a djeci koja znaju pisati može predložiti da napišu prijedloge, stave ih u kuvertu i adresiraju na određenu adresu (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

6.5. Aktivnosti za razvijanje verbalnih sposobnosti

Primjeri igara za poticanje verbalnih sposobnosti:

1. Igra riječi – U igri je potrebno složiti od zadanih slova što više riječi. Odgojitelj djetetu može ponuditi radne listove na kojima su nacrtane kocke i na svakoj stranici kocke nalaze se neka slova. Dijete mora smisliti što više riječi na zadana slova.
2. Razvrstavanje riječi u skupine – Odgojitelj ponudi djetetu što više različitih riječi, koje dijete treba razvrstati prema unaprijed određenim skupinama. Također odgojitelj od djeteta može tražiti da samo da prijedloge skupina prema kojima će se riječi razvrstati.
3. Mudre izreke – Odgojitelj djetetu ponudi nekoliko mudrih izreka i traži od djeteta da mu opiše što te mudre izreke znače.
4. Riječi na zadano slovo – Odgojitelj ponudi djeci nekoliko slova i dijete mora smisliti što više riječi na zadano slovo prema određenim kategorijama, npr. hrana, životinje, dijelovi tijela (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

6.6. Rad na projektu

Rad na projektu predstavlja noviji didaktički oblik odgojno – obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi i posebno je koristan za rad s darovitom djecom. Projekt ostvaruju djeca u suradnji s odgojiteljima, traje određeno vrijeme i dovodi do željenih saznanja. Poželjno je da se osim odgojitelja u projekt uključe i ostali stručni suradnici, roditelji i neke druge osobe izvan vrtića, a koje mogu doprinijeti projektu. Od velike je koristi jer omogućuje djeci da istražuju, pitaju, komuniciraju, promatraju, razmišljaju, zaključuju, kreiraju vlastito znanje, obogaćuju znanje te tako iskazuju svoje potencijale i razvijaju sposobnosti. Najučinkovitiji je oblik aktivnosti s darovitom djecom u predškolskoj ustanovi. Kroz rad na projektu je moguće zadovoljiti specifične odgojno – obrazovne potrebe darovite djece, a da se pritom daroviti ne izdvajaju iz redovite skupine. Osnovni cilj rada na projektu je omogućiti djeci da steknu određena znanja i predodžbe, razviju potencijale i sposobnosti, usvoje određene vještine te se socio – emocionalno razviju. Tema projekta treba biti interesantna djeci, a darovita djeca najčešće su i sama inicijatori projekta. Odgojitelj za vrijeme projekta treba usmjeravati djecu i pomagati im da kroz projekt saznaju sve ono što ih zanima te da da sami dođu do potrebnih informacija. Djeca tijekom rada na projektu obavljaju niz aktivnosti koje im omogućuju da razviju svoje vještine i sposobnosti, neke od tih aktivnosti su: sakupljanje materijala, istraživanje, promatranje, identificiranje, klasificiranje, bilježenje, objašnjavanje, vježbanje komunikacijskih vještina. Rad na projektu provodi se kroz određene etape. Etape su:

1. Određivanje teme projekta.
2. Određivanje cilja i zadataka projekta.
3. Izrada plana projekta.
4. Provođenje projekta.
5. Vrednovanje postignuća.

Darovito dijete za vrijeme rada na projektu može biti istraživač koji će prikupljati informacije za cijelu skupinu, koje im kasnije može i predstaviti. Ono također može detaljno raditi na onom dijelu projekta koje je područje njegovog specifičnog interesa, te mu odgojitelj može ponuditi da samostalno provede projekt, ali je bitno da ga odgojitelj nadzire (Cvetković Lay, Sekulić Majurec, 2008).

6.7. Primjeri dodatnih aktivnosti za rad s darovitim djetetom u vrtiću

Autori Cvetković Lay i Pečjak (2004) navode različite primjere aktivnosti koji se mogu provoditi s darovitim djetetom u vrtiću, a neke od tih aktivnosti su:

1. Znakovi – Odgojitelj djeci ponudi nekoliko primjera na temelju kojih dijete mora izmisliti i nacrtati znak. Npr., znak za opasnost od sunca, dječje igralište, lopove i slično. Također djeca mogu i sama osmisliti što će nacrtati za znak.
2. Oblaci – Odgojitelj djetetu ponudi različite oblike oblaka i traži od djeteta da opiše što vidi u oblacima.
3. Dinosaurova jaja – Odgojitelj od djeteta traži da izmisli što više stvari koje se mogu napraviti od jaja dinosaura.
4. Trokuti – Odgojitelj djetetu ponudi trokut istih stranica, a dijete treba smisliti što više oblika od trokuta.
5. Različiti oblici – Odgojitelj ponudi djetetu različite oblike, npr., kvadrat, krug, trokut, oblak, crte i slično, a dijete treba na temelju zadanih oblika osmisliti što sve od njih može napraviti te to nacrtati.
6. Matematika – Odgojitelj djetetu može nacrtati od različitih brojeva oblik lica i tražiti od djeteta da raspozna sve brojeve od kojeg je napravljeno lice, te da pokuša saznati koliko napravljeni lik ima godina, na način da zbroji sve brojeve. Također djeca mogu i sama napraviti svoj lik od brojeva.
7. Skriveno u magli – Odgojitelj na papiru ponudi obrise određenih predmeta, koji se ne mogu vidjeti cijeli jer su skriveni u magli, a dijete treba nacrtati ostali dio predmeta koji se ne vide zbog magle. Odgojitelj može razgovarati s djetetom o tome što je nacrtalo.
8. Čudnovato biće – Odgojitelj djetetu ponudi papir na kojemu se nalazi šara i kaže kako je u toj šari skriveno biće. Dijete treba na temelju te šare nacrtati biće koje vidi sa što više detalja. Može nazvati i to biće po želji.
9. Neobični dijelovi tijela – Odgojitelj može tražiti od djeteta da promijeni neke dijelove tijela na čovjeku. Dijete crta drugačije dijelove tijela i objašnjava čemu oni služe.
10. Izumi budućnosti – Odgojitelj traži od djeteta da nacrtati neki izum iz budućnosti. Na primjer: avion iz budućnosti, brod iz budućnosti i slično.

6.8. Brojalice, pjesme, razne igre

Prema autorici Čudini – Obradović (2001) s darovitom djecom mogu se obrađivati brojalice, stihovi pjesama i razne igre. Kada se s djecom obrađuje brojalica potrebno je djecu poticati da izmisle svoju brojalicu. Na primjer:

- sastave brojalicu od riječi koje su besmislene i koje dobro zvuče;
- izaberu najljepše i najzvučnije riječi koje opisuju šum ili zvuk i složiti ih zajedno;
- okretanjem riječi izmisle neobične, besmislene riječi;
- napišu puno kratkih riječi, slože ih zajedno;
- smisle brojalicu od riječi koje se rimuju;
- smisle brojalicu od riječi koje označavaju suprotnosti;
- osmisle brojalicu u kojoj će svaki igrač izgovoriti dio brojalice;
- osmisle nove načine odbrojavanja brojalice.

Pjesma se s djecom može obrađivati na različite kreativne načine i tako poticati maštu i kreativnost djece. Na primjer, djeca mogu:

- naučiti napamet sve stihove koji im se sviđaju, mogu s njima raditi što žele, ponavljati ih u sebi ili na glas;
- potražiti u knjižnici knjige sa stihovima za djecu, proučiti kako pjesnici pišu riječi, prekrajaju stare riječi, slikaju slike riječima, pričaju priče;
- koristiti stihove koje su naučili napamet, od njih napraviti brojalicu, kombinirati stihove tako da stvore novu pjesmicu, brojalicu;
- upotrijebiti čitavu pjesmicu ili njezine dijelove za čestitke, pisanje pisama, poruka;
- tražiti, zapisivati i skupljati riječi koje se rimuju, koje slično zvuče, a različito znače, koje prikazuju živa bića, koje opisuju nešto, kojima su prikazani zvukovi iz prirode, koje završavaju isto, stare riječi;
- napraviti kartoteku starih riječi, uspoređivati nove i stare riječi.

Prilikom izvođenja igara s djecom, može se od njih tražiti da smisle nova pravila igre, izmisle novu igru, novi signal za početak igre, načine novu igru od dvije stare igre. Za rad s darovitom djecom vrlo su korisne igre dosjetljivosti. Neke od igara dosjetljivosti su: natjecanje u dosjetljivosti, što bi bilo kad bi..., kako bi mi bilo da sam

oblak, kako bi mi bilo da sam malen kao mrav. Te igre zahtijevaju od djece da kreativno razmišljaju, daju što originalnija i neobična rješenja, da se stave u neke nepoznate i neobične situacije, užive i poistovjećuju s takvim situacijama, sagledaju neku situaciju iz potpuno nove i drugačije perspektive.

7. ZAKLJUČAK

Iako postoji mnogo definicija darovitosti sve one govore o izvanrednim sposobnostima djece, koje im omogućuju da postižu iznadprosječne rezultate u područjima koja ih zanimaju. Sva djeca iskazuju potencijalnu darovitost, ali o raznim faktorima i okolini ovisi hoće li ona razviti svoj potencijal. Iznad prosječne sposobnosti, osobine ličnosti (od kojih je najizraženija motivacija za rad) i kreativnost pokazatelji su darovitosti. Darovita djeca se po mnogočemu razlikuju od svojih vršnjaka, oni su obično ti koji prije, bolje, brže, više, uspješnije, na kreativan način rješavaju neki problem. Osobine po kojima ih možemo prepoznati su visoka motivacija za rad, velika usmjerenost prema cilju, velika radna energija. Za darovite je karakteristično da imaju veliku pažnju i koncentraciju za područje koje ih zanima, da nauče čitati i pisati prije svojih vršnjaka, da su vještiji u obavljanu zadataka, brzo uče, organiziraniji su, shvaćaju uzročno-posljedične odnose. Važnu ulogu kod darovitih imaju roditelji, oni trebaju prepoznati još u roditeljskom domu darovitost kod djece, ali zbog njihove nekompetentnosti i nedovoljne informiranosti, ponekad ta darovitost ostane zanemarena i neotkrivena. Odgojitelji su ti koji u predškolskim ustanovama trebaju prepoznati darovitost kod djece, nikako je ne smiju ignorirati i zapostaviti. Ako se darovitost djeteta ignorira, djeca počinju stvarati lošu sliku o sebi, narušava im se samopouzdanje, postaju povučena, agresivna. Darovita djeca često mogu biti odbačena od vršnjaka, zbog toga što vršnjaci ne razumiju njihove specifične interese i sposobnosti, tu je važno da odgojitelj reagira te omogući primjerene oblike rada u kojima će djeca surađivati s darovitima. U današnjem društvu darovitost je sve češća pojava i ima sve više darovite djece. Bitno je da se u predškolskim ustanovama na primjeren način radi s darovitim pojedincima, da im se omogući da razviju svoje potencijale i darovitost te da im se ponude aktivnosti koje će ih zanimati i u kojima će moći razvijati svoju darovitost. Darovitom djetetu potrebno je osigurati okruženje u kojemu će moći sigurno istraživati i razvijati svoju darovitost. Roditelje i odgojitelje potrebno je educirati o darovitim i njihovim potrebama kako bi postali kompetentni za rad s njima. Najvažnije je prepoznati darovite pojedince, omogućiti im da iskazuju svoju darovitost i da se osjećaju cijenjeno i prihvaćeno u društvu.

8. LITERATURA

1. Bilopavlović, T., Čudina – Obradović, M., Ladika, Z., Šušković Stipanović, R. (2001.), *Dosadno mi je – što da radim. Priručnik za razvijanje dječje kreativnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Cvetković – Lay, J. (a) 2002.), *Ja hoću i mogu više*, 2. izdanje, Zagreb: Alinea
3. Cvetković Lay, J. (b) 2002.), *Darovito je, što ću sa sobom?*, Zagreb: Alinea
4. Cvetković Lay, J., Pečjak V. (2004.), *Možeš i drugačije*, Zagreb: Alinea
5. Cvetković Lay J., Sekulić Majurec, A. (2008.), *Darovito je, što ću s njim?*, 2. izdanje, Zagreb: Alinea
6. Čudina – Obradović, M. (1990.), *Nadarenost – razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*, Zagreb: Školska knjiga
7. Galbraith, J. (2007.), *Kako prepoznati darovito dijete*, Zagreb: Veble commerce
8. Rajović, R., (2010.), *IQ Djeteta – briga roditelja*, NTC sustav učenja, Zagreb: Hrvatska Mensa
9. Siročić – Pleić, R. (2008.), *Kako darovitoj djeci olakšati život*, Đakovo: Tempo
10. Yahnke Walker, S. (2007.), *Darovita djeca vodič za roditelje i odgojitelje, Kako razumijeti, podržati i potaknuti vaše darovito dijete*, Zagreb: Veble commerce
11. Winner, E., (2005.), *Darovita djeca - mitovi i stvarnost*, Lekenik: Ostvarenje d.o.o

Mrežne stranice

1. Crljen M., Polić R. (2006.) Briga za nadarenu djecu, *Metodički ogledi: Časopis za filozofiju odgoja*, [Online] 13 (1/kolovoz). str. 137-147. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/4370> [Pristupljeno 11.06.2017.]
2. Huzjak, M. (2006.) Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu, *Stručni rad*, [Online] 8 (11/lipanj). str. 289-300. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/26205> [Pristupljeno 11.06.2017.]
3. Marincel D., (2013.) *Tajne darovite djece*, <http://www.istrazime.com/djecja-psihologija/tajne-darovite-djece/>, preuzeto 16.06.2017)
4. Nepoznat autor [Online] *Zrelost djeteta*, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KmWR7TSCswsJ:os-visoka-st.skole.hr/upload/os-visoka-st/multistatic/8/Zrelost_djeteta.doc+&cd=1&hl=hr&ct=clnk&gl=hr, [Pristupljeno 24.06.2017.]
5. Nepoznat autor [Online] *Klikeraj*, <https://creativity.hr/o-nama>, [Pristupljeno 24.06.2017.]

9. SAŽETAK

Tema ovog završnog rada govori o darovitoj djeci i njihovim aktivnostima u vrtiću. U okviru spomenute teme, u radu se objašnjava definicija darovitosti, usporedba darovitosti nekad i danas, darovito dijete i karakteristike pomoću kojih se ono može prepoznati. Također, rad objašnjava i faktore koji imaju vrlo važnu ulogu u razvoju darovitog djeteta, a to su: okolina u kojoj odrasta, obitelj koja ga okružuje, sam odgoj i uloga odgojitelja u istom. Kao vrlo važan čimbenik u razvoju darovitog djeteta, detaljnije se objašnjava NTC (Nikola Tesla Centar), sustav učenja doktora Ranka Rajovića koji je usmjeren na razvoj kognitivnih sposobnosti za koje je važna motorička aktivnost djece te učenje djece putem asocijacija. Na kraju rada, opisane su i aktivnosti koje se mogu raditi s darovitim djetetom u predškolskim ustanovama s konkretnim primjerima pojedinih aktivnosti.

Ključne riječi: darovitost, darovito dijete, rad s darovitim djetetom, NTC, aktivnosti u vrtiću

10. SUMMARY

The topic of this thesis is gifted children and their activities in kindergarten. Within the mentioned topic, the thesis explains the definition of giftedness, a comparison before and today and characteristics by which it can be recognized. It also explains the factors that play a very important role in the development of a gifted child: the environment in which the child grows, the family that surrounds him, the upbringing and the role of the educator in the same. As a very important factor in the development of a gifted child is NTC (Nikola Tesla Center), Dr. Ranko Rajović's system of teaching that is focused on the development of cognitive abilities. The most important activities for accomplishing mentioned abilities are motor activities and children's learning through associations. At the end of the thesis, there are activities that can be performed with a gifted child in pre-school institutions with specific examples of those activities.

Key words: giftedness, gifted child, work with gifted child, NTC, activities in kindergarten